

Святослав
МАТВІЙЧУК

Олена
ПЕВАНДОВСЬКА

ДЯДЬКО АНДРІЙ

БІЙ ПЕРШИЙ, БІЙ ОСТАННІЙ

Тільки в дорозі полк довідався, куди його перекидають. На одному із привалів підійшов капітан і сповістив-наказав:

— Скоро Новоборисов. Як прибудемо — щоб все у всіх було тік-так.

І крутнувся на підборах.

Що офіцер мав на увазі, так і лишилося загадкою. Бо коли машини завернули у Новоборисов, що під Мінськом, Андрій вже його більше не бачив. Натомість колона зупинилась, пролунала команда «Шикуйсь!», і полк, востаннє здригнувшись у строю, завмер.

— Товариші червоноармійці! — звернувся до солдатів начштабу. — Сьогодні ви йдете у бій. Нашу оборону прорвали ворожі танки...

І це була правда. Гірка правда війни. Те, чого ніхто не чекав (принаймні, так швидко) і що, на жаль, сталося.

Оборону зайняли невігдно: не встигли окопатися. Та це для захисту тіла. А чим оборонятися конкретно? Чим знищувати грізні німецькі панцерники? Гвинтівками? Але ж куля не проб'є броні.

Можливо, підтримають наші танки, авіація? Тоді все не так і кепсько. Втім, поживемо — побачимо. І Шевчук ще раз перелічив набої та зручніше переклав карабіна.

Невдовзі обрій загув, закурився. Потім через жовто-молочний туман почали проступати темні квадратики. Один, два... вісім... п'ятнадцять... Тьфу, ти, збився. Однак де ж наша авіація, де танки? Щось не видно їх. Невже полк кинули один на один з німецькими бронями і вогнем?!

Та ось в небі щось засвистіло. Підняв голову — застиг: прямо на них летіла велика чорна бомба. «Во кінець», — тільки й встиг подумати. Проте бомба впала десятьма метрами правіше. За нею — друга, третя. Це «підтримували» полк німецькі пікірувальники. Замість наших, котрі так і не прилетіли.

Свистіли осколки, лунала лайка, зойки поранених, агонізували вмираючі. Аж тут з лівої траншеї, яку так і не встигли закінчити, застукотів кулемет. «Еге, — посміхнувся Андрій, — значить, не всіх перебили німці, значить, обороняємося».

Між тим до окопів наблизились ворожі танки. За ними зухвало, в повний зріст крокувала піхота. Раз-два, раз-два. Рукави засучені, шоломи відливають сріблом, пальці — на спускових гачках автоматів. Дехто навіть курить.

Раптом все закрутилось в одному великому смертельному вирі. Це танки хижачками накиннулись на наші беззахисні позиції та почали їх старанно прасувати. Земля цілими шматками летіла в небо, небо, навпаки, розплатовувалося на землі, кров змішалась з піском, пісок — з розчавленою, намотаною на гусеничні траки плоттю. При цьому водночас гинули десятки, сотні людей...

Потім танки, наче шакали з липкими від мертвечини мордами, посунули вперед, і розпочате стала довершувати піхота. То тут, то там лунали короткі автоматні черги, сухо тріщали одиночні постріли. Це німецькі йди, добиваючи поранених, придушували останній о...

Того дня фашисти повністю знищили всю Першу Червонопрапорну пролетарську дивізію. Хто ж залишився в живих, потрапив у полон. Серед останніх був і Андрій Шевчук.

БЯЛА ЯНОВА

Не секрет, що серед усіх полонених солдатів, які воювали до того проти нацистської Німеччини, найважче доводилось радянським. Якщо, приміром, британці ставили у неволі самодіяльні п'єси, грали у футбол та навіть отримували продуктові посилки, то наші в'язні пройшли через всі кола пекла. Втім, дивуватися тут, мабуть, нічого. Адже нацисти поставили собі за мету знищити майже всіх слов'ян. Це стало їх державною політикою, червоною ниткою пройшло через військові накази і директиви.

Сповна дісталось у полоні і Андрію Шевчуку. Спочатку він потрапив у табір під Новоборисовом. Але гітлерівці обладнали його наспіх, без тієї німецької пунктуальності та раціоналізму, завдяки котрим навіть людські кістки та волосся невдовзі стали йти в діло. А раз так, то через кілька тижнів полонених етапували до «генерал-губернаторства», як тоді називалася окупована Польща, та ув'язнили в концтабір Бяла Янова.

Кілька слів про цю німецьку тюрму. Площа її не перевищувала території, яку займає наша Чудниця. По периметру табір був огорожений колючим дротом. Через кожні 100-200 метрів бовваніли сторожові вежі, на яких походжали озброєні кулеметами есесівці. Тут же, на дошках, кріпився і прожектор.

Вдень він мирно дрімав. А як наставала ніч, охоронник клацав перемикачем, і гострий, як ніж, промінь країв спини, руки, голови, ноги, танцював попід огорожею, обмацував, наче жінку, широкий плац, де вранці полонені шикувалися на перекличку.

Часом до звичного вертепу світла і темряви вривалася коротка черга. Це означало, що якийсь відчайдух зробив спробу втекти, але його виявили і в момент перетину огорожі розстріляли.

До речі, охоронники дуже полюбляли подібні ситуації. Знаючи, що колючий дріт подолати майже неможливо, вони все ж провокували жертву на втечу. Це була своєрідна гра. Подібно тому, як кіт бавиться з мишою, котра потрапила в пастку.

Коли ж знесилена людина у відчаї кидалася до дроту, есесман, тримаючи пальця на гашетці, давав їй змогу зробити ще три-чотири кроки. Тобто стільки, аби підбігла до дроту впритул. І лише тоді повітря розривала леметна черга.

Ось куди потрапив Андрій Шевчук. Ось що він повинен був витримати.

(Продовження. Поч. у №№ 1-2,5,6).